

Albert Sánchez Piñol

TRETZE TRISTOS TRÀNGOLS

La Campana

QUAN QUEIEN HOMES DE LA LLUNA

1a edició: juny de 2008

© Albert Sánchez Piñol
© Edicions La Campana
Muntaner 248, 1r 2a
08021 Barcelona
Tel.: 93 453 16 65 / Fax: 93 451 89 18

Disseny col·lecció: Eumogràfic
Disseny coberta: Zink comunicació
Il·lustració coberta: Getty images / Henry Horenstein

ISBN: 978-84-96735-13-2
Dipòsit legal: B. 32.117 - 2008
Fotocomposició: EdiGestió (Barcelona)
Imprès a Romanyà/Valls. Capellades (Barcelona)

Ara sembla que faci molt de temps, però tot plegat va començar fa un parell d'anys, una nit d'hivern. A mig sopar vam sentir que la vaca remugava. Cada matí la munyíem. Però de vegades, al vespre, feia aquells esbufecs emprenyadors. La vaca era com un d'aquells galls bojós que canten sempre menys quan surt el sol. El meu pare em va manar:

–Vés a munyir la vaca.

M'ho va dir sense treure els ulls del plat, com sempre que parlava menjant. Jo no volia anar-hi. Feia un fred que pelava i l'estable era a cinquanta passes de la casa. Hi vaig anar, és clar. El meu pare era un tros d'home, en aquella casa l'únic que deia

«no» era ell. Ell i la iaia. Però de la iaia en parlaré més endavant.

Vaig agafar la galleda de ferro i vaig sortir. Déu meu, quin fred. Encara me'n recordo. No m'havia posat els guants, i una mica més i la pell em queda enganxada a la nansa. Per la boca em sortia un baf que semblava fum de llenya verda. Quan hi vaig arribar tenia els dits de color blau.

Entro a l'estable i dic calla puta vaca! (O potser vaig dir calla vaca puta, d'això no me'n recordo tan bé; jo era molt criatura i m'agradava dir paraulotes quan el meu pare no em sentia.) M'assec al tamboret, li engrapo les mamelles i resulta que la vaca no té llet. M'aixeco, li engalto un cop de puny al cul i crido: per què remugues, vaca burra? En aquell moment em vaig girar. No sé per què em vaig girar. La qüestió és que em vaig girar.

L'home era just darrere meu, dret, quiet, mut i mirant-me com un mussol. Només ens separaven unes piles de palla que li tapaven mig cos. Tenia la pell com la de les girafes. En realitat les girafes i les vaques tenen una pell molt semblant. O sigui, blanca amb taques negres. Són taques tan grans que de vegades no saps si tenen la pell blanca amb

taques negres o negra amb taques blanques. És igual. Però si dic que l'home tenia la pell com les girafes, i no com les vaques, és per dos motius que sí que són molt importants. El primer és que aquells dies jo feia una col·lecció de cromos d'animals de l'Àfrica. El segon, que a ell li sortien dues banyetes al front, exactament iguals que les d'una girafa.

Vaig caure de cul. Curiosament ell es va espantar del meu espant. I encara més curiós: com que ell s'espantava del meu espant, vaig pensar que cap dels dos tenia motius per espantar-se de l'espant de l'altre.

–Què hi fas, aquí? –li vaig dir.

–Tinc fred.

–D'on vénis?

–De la Lluna.

Tot això m'ho va dir amb gestos, perquè no parlava el nostre idioma. Però es feia entendre molt bé. Jo mai havia vist un home de la Lluna. Era una cosa estranya. Per la pell i per les banyes. Era una cosa tan estranya que no vaig saber què fer. I ben mirat, per què havia de fer res? Venia de la Lluna, i tenia fred, i ja està. Així que vaig agafar la galleda i me'n vaig

tornar al mas. Però quan sec a taula el meu pare veu el cubell de llet buit. El veu i aixeca la mà dreta, que era la que sempre aixecava quan volia repartir mastegots.

–És que a l'estable hi havia un home de la Lluna! –em vaig defensar abans que caigués la plantofada.

–Un home de la Lluna? –va dir ell amb la mà encara a l'aire–. La puta d'oros!

Ja he dit que el meu pare era l'únic que podia dir segons quines paraules. Quan les deia ell no passava res, quan les deia jo ploviem mastegots. Es va aixecar de taula, va agafar l'escopeta i va sortir volant. El meu germà es va amorrar a la finestra amb les mans enganxades al vidre. El meu iaio estava assegut d'esquena a la finestra; en va tenir prou de girar-se i estirar una mica el coll, sense deixar de rosegat un crostó. Jo no vaig veure gaire cosa. Més que res vaig sentir-ho.

–Fot el camp d'aquí, malparit! –cridava el meu pare. I també: –Malparit, fot el camp d'aquí!

Després sí que vaig veure alguna cosa. L'home de la Lluna corria pel prat, s'enfilava pel turonet i desapareixia per l'altra banda. Vaig pensar que

si no trobava aviat un altre estable es moriria de fred. El meu germà es va fer un tip de riure. Dormíem al mateix llit i es va passar la nit rient i tirant-se pets.

* * *

A casa nostra hi havia molts homes. El meu pare, el meu iaio, el meu germà i jo. De dones només teníem la iaia. Abans he dit que parlaria d'ella, així que alguna cosa hauré de dir-ne.

No era la meua iaia. Era la iaia de la iaia del meu iaio. Ja sé que això costa d'entendre, perquè la gent no acostuma a conèixer la iaia de la iaia del seu iaio. El que vull dir és que era molt vella, molt, moltíssim. Tan vella que li dèiem «la iaia», i prou. Però resulta que el iaio era el seu besnét, i també era el meu iaio. Ell ens cuidava a tots dos, el pobre. Els diumenges, abans d'anar a missa, ens pentinava. Primer la iaia i després a mi. També em posava una aigua de colònia que feia una olor horrible. Encara recordo aquella olor. En realitat no era una olor horrible, només estúpida. Però quan les coses estúpides es repeteixen cada diumenge

acaben per convertir-se en horribles. I quan em pentinava jo em queixava, perquè més que una pinta allò era un ribot. La iaia no es queixava mai. Duia unes ulleres més gruixudes que un telescopi. La gràcia és que la iaia no hi veia gairebé gens, ni amb ulleres ni sense, però almenys els vidres la protegien dels cops de vent. Una vegada el metge ens havia dit que els cops de vent maten molts vells. El meu iaio va pensar que les ulleres no la salvarien dels cops de vent laterals, de manera que li va encasquetar unes orelleres de burro. De la seva mida, això sí.

Jo crec que la iaia era feliç. Vull dir tan feliç com ho pot ser una planta, perquè a part de prendre banys de sol assegurada al pedrís, no feia res més en tot el dia. I vés a saber si era feliç. Com es pot saber si una planta és molt feliç o molt desgraciada? Si guí com sigui no hi havia gaire diferència entre la iaia i un test. L'única diferència era que, de vegades, quan sopàvem, parlava:

–Quan faig memòria...

I, realment, quan feia memòria podia tirar molt enrere. Al principi jo no ho entenia. Fins que un dia em vaig adonar que quan parlava de la guerra

no es referia a la guerra de l'avi, sinó a una altra, perquè feia servir la paraula «trabucs».

Però tot això de la iaia només ho explico perquè abans he dit que parlaria d'ella. Jo de qui vull parlar és dels homes de la Lluna.

Sempre hi havia hagut homes de la Lluna escampats per la comarca. Molt pocs, perquè jo encara no n'havia vist cap. Se'n parlava com es parla de les cuques, els ulls de poll o la guerra del Siquipumbis. Minúcies tan venials o tan llunyanes que només es mencionen per casualitat. Però aquell hivern va ser increïblement nítid. Les nits no tenien núvols, i quan no feia tant de fred la gent sortia de les cases a mirar les estrelles. Els pagesos miren el cel més que res per saber quin temps farà. Aquell hivern miraven els estels fugaços, més que res perquè els homes de la Lluna venien de la Lluna a dins dels estels fugaços. Era una estampa una mica ridícula. El meu germà i el meu avi es podien passar hores senceres amb un dit apuntant les estrelles. Un deia: «Mira, allà!» I l'altre: «Mira, allà més!» Una nit el meu pare va sortir amb l'escopeta i un cigarret als llavis, com qui no vol la cosa. El meu germà va assenyalar un estel fugaç, «Mira!», i abans

que s'apagués el meu pare va fer veure que li fotia un tret, «bum!». Per pura casualitat l'estel fugaç va canviar de direcció, com si caigués, exactament igual que un ocellet tirotejat. Menys la iaia, tots es van fer un tip de riure. No sé de què reien. De vegades els estels fugaços s'estavellaven de debò. I els homes de la Lluna que viatjaven a dins quedaven convertits en carn picada. Recordo que, una vegada, un pagès veí ens en va explicar un cas. Un estel havia caigut a les terres d'aquell home. Deia que els homes de la Lluna estaven tan socarrimats que no servien ni per adob.

No eren mala gent. El que passava era que les coses no anaven bé. Anaven molt malament, si som sincers. I quan una cosa no té remei la gent pot arribar a fer disbarats, com per exemple disparar contra els estels fugaços. I quin problema teníem a casa? Doncs que durant generacions i generacions els membres de la família havien treballat com animals per estalviar un raconet. I cada raconet estalviat havia servit per comprar més terres, més vinyes, més oliveres. I quan per fi teníem una animalada de vinyes i d'oliveres, resulta que no sabíem com fer-ho per collir el raïm i les olives. Els jornalers del

poble no volien ni sentir parlar de treballar a les nostres terres. No en quedaven gaires, de fet. La majoria se n'havia anat a la ciutat, i tornaven als estius lluint uns cotxassos de por. I els pocs que quedaven exigien uns jornals que no podíem pagar. Eren faves comptades: si cobraven més del que valien el vi i l'oli al mercat, quins beneficis en trèiem nosaltres? Els fruits es podrien a les branques.

Però poc després d'aquella nit (la de l'estable, no la de l'escopetada) l'home de la Lluna va tornar. Jo venia de l'escola en bicicleta, pel caminet. A banda i banda s'estenien oliveres farcides. Giro un revolt i ensopego amb l'home de la Lluna. Anava fent saltirons i agafant olives a grapats. Estava tan capficat que ni em va veure venir.

–Selenita! –vaig cridar.

Ell va fer un altre bot, aquest cop de l'ensurt. Però no se'n va anar. Més o menys com els conills enlluernats pels fars d'un cotxe.

–Lladre! –vaig dir jo.

–És que tinc gana –va dir ell.

–Aquestes olives no són teves! –vaig dir jo.

–Bufa! –va dir ell.

Tot això ens ho vam dir amb gestos, perquè cap dels dos parlava l'idioma de l'altre. Però l'home de la Lluna es feia entendre molt bé. Tenia gana i els camps eren plens d'olives que ningú collia, i ell les prenia, i ja està. No se'm va acudir res més.

–Adéu –vaig dir al final.

–Adéu –va dir ell.

Un cop a casa vaig explicar a tothom el que m'havia passat. El meu pare em va clavar un mas-tegot. No sé per què em va pegar. Em sembla que ni ell mateix ho sabia. Ben mirat les olives es podrien igualment, així que tant era que l'home de la Lluna se les mengés. Em vaig fer un fart de plorar. A l'hora de sopar encara plorava. De tant en tant una llàgrima queia a dins del plat. Jo remenava l'escudella i les llàgrimes amb un dit i feia morros i mar-ranades, que és el que fan tots els nens estovats. Em va caure un altre clatellot.

–Quan faig memòria... –deia la iaia, a la seva.

Però ningú li feia cas. Si hi havia silenci no era perquè l'escoltéssim, sinó perquè cadascú parlava amb els seus pensaments. Més o menys com la gent que s'espera a cal dentista. Comparo el menjador amb la sala d'espera d'un dentista per dos motius

molt importants. El primer és que aquells dies m'estaven caient les últimes dents de llet, i el iaio m'havia dut al dentista. El segon motiu és que la veueta de la iaia em recordava el fil musical de la sala d'espera del dentista, que fa que pensis en qualsevol cosa menys en la música.

–I si contractéssim uns quants homes de la Lluna? –va dir el iaio de cop i volta–. Últimament n'hi ha molts.

El meu germà va riure, del iaio i de la seva idea senil de contractar selenites. Era una falta de respecte al iaio i el meu germà també va rebre. (Això em va fer molt feliç.)

* * *

Però, encara que sembli mentida, unes quantes setmanes després els nostres camps es van omplir de colles d'homes de la Lluna. No era una idea tan nova com sembla. Altres masies ja ho feien. Suposo que al meu pare li havia costat decidir-s'hi perquè no podia veure ni la gent de ciutat (deia que es pixaven als pins com els gossos a les cantonades), així que és fàcil imaginar quines idees tenia sobre

els homes de la Lluna. Però ben mirat era inevitable. I va resultar una idea magnífica. Els homes de la Lluna pencaven el doble que els jornalers humans i cobraven la meitat. Va ser la collita més rendible en molts anys. En un tres i no res vam passar de la ruïna a la prosperitat. Jo mai havia vist el meu pare tan content. Fins i tot ballava fandangos al menjador, fent parella amb el pal de l'escombria, i si no agafava la iaia era per por de trencar-li els ossos com si fossin de vidre.

–Quan faig memòria... –deia ella a l'hora de sopar.

Els homes de la Lluna dormien a l'estable. Abans no podien entrar ni a dormir-hi, ara només podien entrar-hi per dormir. I a ningú li semblava estrany. (Ja he dit que en aquella casa es feien coses una mica beneïtes.) Al matí el meu pare se'ls enduia als camps, i els homes de la Lluna treballaven de sol a sol. Sovint cantaven. A mi m'agradava molt com cantaven. Al meu germà no gens. El meu pare no deia res, ni a favor ni en contra. Només es passejava amunt i avall, amb l'escopeta a l'espatlla com qui no vol la cosa. L'escopeta no li feia falta per a res, perquè nosaltres teníem la ma-

sia i els camps, i ells tenien l'estable i els seus estalvis diminuts, i tothom semblava més o menys conforme. Jo crec que l'escopeta li donava aires d'autoritat. Una cosa és segura; si s'hagués dirigit a un jornalier humà com acostumava a fer-ho amb els homes de la Lluna, el jornalier humà li hauria trencat la cara.

També és cert que, de vegades, alguns homes de la Lluna demanaven favors al meu pare. Ell se'ls mirava d'aquella manera tan seva, com si els homes de la Lluna fossin mobles o fossin transparents. Feia un gest amb el cap i gairebé sempre els concedia el que li demanaven. Què li costava? Amb favors o sense, els homes de la Lluna sortien molt més barats que els jornalers del poble, i a sobre els tenia contents. Recordo que una vegada un home de la Lluna fins i tot li va demanar un préstec. Un préstec! Volia deixar les feines del camp per dedicar-se a un negoci de venda ambulat de calces i calçotets. Curiosament el meu pare li va fer el préstec. I sense interessos.

–Llunàtics... què farien sense nosaltres? –va dir quan l'home de la Lluna se'n va haver anat.

–No, no! –vaig dir jo–. Érem nosaltres, els qui

els necessitàvem. Sense ells ens hauríem arruïnat. Que no te'n recordes, papa?

Jo ja no era un nen, i això ho dic per dos motius molt importants. El primer és que només em quedava una dent de llet, que qualsevol dia cauria. El segon motiu és que per primera vegada un mastegot em servia per aprendre una bona lliçó: com més raó tens, més mastegots reps.

També he de dir que amb els homes de la Lluna passaven coses curioses. Quan feia una temporada que eren entre nosaltres la pell se'ls aclaria. O sigui, que les taques negres es feien tan petites que semblaven pigues, o desapareixien del tot. Després hi havia les banyetes. No era gaire difícil trobar-se banyes d'homes de la Lluna escampades per terra, com si algú les hagués perdut. La primera vegada en vaig recollir dues i les vaig dur als nostres homes de la Lluna, més que res perquè les tornessin al pobre despistat que devia anar pel món sense banyes. Ells van riure.

–I no us fa mal, quan us cauen? –vaig preguntar-los.

Em van dir que no. Més o menys com les ungles i els cabells, que els talles i no passa res. Tot això

m'ho van explicar en el meu idioma. A aquelles altures ja havien après a parlar-lo molt bé, tan bé que quan tancaves els ulls ja no sabies si et dirigia la paraula un home de la Lluna o un home del poble. Així doncs, sense la pell ni les banyes de girafa, quina diferència hi havia entre els homes de la Lluna i nosaltres? Jo ja n'havia vist molts, i suposo que els nens (com els vells) tenen una memòria que els fa recordar coses que els altres no poden o no volen recordar. Una tarda em va passar el següent.

Havia anat fins al poble amb la bicicleta. Un senyor va creuar-se amb mi en direcció contrària. Era un senyor com qualsevol altre. Ni ric ni pobre, ni alt ni baix, ni prim ni gras. Però quan ja s'allunyava em vaig girar. No sé per què em vaig girar. La qüestió és que em vaig girar.

–Tu ets l'home de la Lluna, oi que sí? –vaig dir–. Aquell que tenia fred a l'estable i agafava olives.

Es va sorprendre molt. Va mirar a dreta i esquerra com si tingués por que algú ens sentís. No s'atrevia a negar-me la veritat, tampoc li agradava recordar-la:

–Jo sóc lampista –va limitar-se a dir.

I se'n va anar amb el cap cot i les mans a la but-

xaca, el pas ràpid. Quan girava la cantonada va mirar enrere, no fos cas que el seguís.

Va ser un dia molt estrany. Quan tornava cap a casa vaig notar que l'última dent de llet em trontollava. El camí estava ple de sots i la dent rebia una sotragada cada vegada que una roda hi ensopegava. Abans d'arribar a casa em va caure, sense dolor, així com cauen les fulles dels arbres o les banyes dels homes de la Lluna.

No era una mala notícia. La tradició deia que els nens havíem de guardar les dents de llet en una capsula de porcellana que teníem a la vitrina. Pensant-hi bé era una tradició prou macabra, perquè la capseta de porcellana semblava un cementiri de dentadures. Però cada vegada que em queia una dent la ficava a la punyetera capseta. Quan ho feia, aquella mateixa nit l'Arxiduc Carles venia expressament des del seu palau d'Àustria, volant en un carro tirat per ànecs, i em deixava un regalet sota el coixí. (Jo ja sabia que l'Arxiduc Carles era el meu iaio, però callava com un mort.)

Fos com fos, aquell dia ja no em vaig mirar la vitrina amb els ulls d'una criatura. Potser perquè era l'última dent de llet, no ho sé. El fet és que darrere

de la capseta vaig veure quatre banyes molt semblants a les dels homes de la Lluna. Mai m'hi havia fixat. Ara sí. Què dimoni hi feien, allà, a la nostra vitrina, unes banyes d'homes de la Lluna? Les vaig agafar i les vaig fer rodolar per la taula, com daus cilíndrics:

–Papa! Mira! –vaig exclamar.

El meu pare no va dir res. El meu iaio tampoc. El meu germà tampoc. La meua iaia sí. Va estirar el braç per damunt de les estovalles, a poc a poc, fins que va tocar les banyetes amb la punta dels dits. Aquell contacte la va fer plorar. Es va treure les ulleres. Jo mai havia vist la meua iaia sense ulleres i plorant.

–Quan faig memòria –va dir la iaia–, recordo paisatges d'un gris dolç. Recordo el petit cràter on vivíem, i els racons d'aquella casa de talps. Recordo la bola blava, que es retallava al cel, i les promeses del meu nòvio mentre la miràvem embadalits. Però quan faig memòria també recordo coses que fan por. Recordo l'estel fugaç on vam fer el viatge, tan petit, i com va caure en un prat verd, i recordo tots els patiments que van venir, tan lluny de la nostra lluneta. Quan faig memòria...